

De toekomst van de Delta

Door Jurjen van Deen

Op 12 juni 2007 organiseerde GeoDelft een symposium ter gelegenheid van het afscheid van zijn directeur Joost Wentink en tevens als markeringspunt voor de overgang van GeoDelft naar Deltares. In een viertal filmpjes en een rondetafelgesprek onder leiding van Wouke van Scherrenberg zetten vier prominente sprekers hun visie op de toekomst van Nederland uiteen: meer polderen, meer visie op de toekomst, meer ingenieurs aan tafel en meer investeren.

HET OUDE POLDEREN IN NIEUWE NETWERKEN

'Het poldermodel is niet iets van gisteren, of bedacht tijdens het tweede kabinet Kok. Het is een strategie die Nederlanders al sinds de 15e eeuw of nog eerder hebben gehanteerd,' aldus Herman Pleij, hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. 'Die eeuwenlange training van polderen is een bron van creativiteit en inventi-

viteit die zijn evenknie niet kent, en die op allerlei fronten succesvol is gebleken: van gedogenbeleid tot deltawerken. Daar zou meer oog voor moeten zijn.'

Er is reden voor een optimistisch toekomstbeeld, meent Pleij. De eeuwenlange training in polderen heeft ons goed uitgerust om nieuwe problemen als globalisering en klimaatverandering tegemoet te treden. Polderen is de unieke combinatie van het verkondigen van extreme standpunten, gepaard gaand met een grote consensusbereidheid. Die vaardigheid blijkt tamelijk uniek en is geen kwestie van meningsloosheid en slappe compromissen. We zijn er ten diepste van overtuigd dat we elkaar nodig hebben om te overleven. Die overtuiging zit heel diep, zelfs al zouden we hem willen vergeten, het lukt niet. 'Het opmerkelijke is dat de vaardigheid toeneemt als het een beetje slecht gaat. We slaan dan heel snel de handen in elkaar: er komt een Deltaplan grote rivieren als het water tot de kruin gestaan heeft. En kijk eens naar de uitslag van de laatste verkiezingen. Het was een raadsel hoe we daar een regering van moesten maken. En we zijn nog geen veertien dagen Beetsterzwaag verder, of we zijn vrienden voor het leven.'

Netwerorganisaties zijn op te vatten als moderne vormen van polderen. Doordat de meest uiteenlopende meningen scherp naar voren worden gebracht tegen een permanente achtergrond van solidariteit, wordt veel creativiteit en inventiviteit aangeboord. Misschien kun je driekwart direct weer weggooiden, maar de resterende 25% was er zonder het polderoverleg niet geweest. Polderen blijkt keer op keer een vruchtbare wijze van overleggen en samenwerken. Pleij ziet de toekomst daarom met vertrouwen tegemoet.

GO WEST, YOUNG MAN

Adriaan Geuze, landschapsarchitect, verwoordde de noodzaak tot een samenhangende visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. 'Het perspectief van het maken van nieuw

land, zoals de IJsselmeerpolders en de Maasvlakte, dat is verdwenen. We sluiten ons op in een klein landje en verrommelen dat met wijpjes en bedrijventerreintjes. Dat grijpt me naar de keel. Het is crisis!'

Wat we volgens Geuze nodig hebben, is een nieuw perspectief, een visie. Hij gebruikt daarvoor graag Cornelis Lely als metafoor. In de tijd van Lely ontstond in de Zuiderzeevereniging een club van ingenieurs die een discours op gang bracht en in stand hield over de mogelijkheden om de Zuiderzee en de Waddenzee in te polderen. Uit dat brede verhaal groeide een unieke aanpak voor de inrichting van ons land. Die bestond grofweg uit drie onderdelen. Op de eerste plaats werd er in dat discours een toekomstvisie ontwikkeld. Wezenlijk van de visie was dat deze niet hermetisch werd dichtgetimmerd. Als zij een zekere rijpheid had bereikt, werd met kleine stapjes begonnen met de uitvoering, en werkende weg werden de plannen zonodig bijgesteld.

'Die ingenieursbenadering, met een open perspectief, dat al werkende weg werd bijgesteld en langs democratische weg werd geïmplementeerd, is in de jaren '70 verdwenen en vervangen door beleid en procedures,' aldus Geuze. 'Ingenieurs proberen de fysieke werkelijkheid te begrijpen, beleid is alleen bedoeld om de werkelijkheid te bezweren. Procedures maken het nog een graadje erger. Een samenhangend plan wordt via procedures een onontwarbare klunwen spaghetti, waar niemand meer een begin en eind van ziet. Procedures staan dan ook heel ver af van het proefondervindelijk uitvoeren van plannen. Bovendien spijker je daarmee alles dicht. Om wat voor plan het ook gaat. Betuwelij, HSL, we zetten onszelf schaakmat met onze procedures.'

DE INGENIEUR WEER AAN TAFEL

De rol van de ingenieur, door Geuze al ter tafel gebracht, werd verder uitgewerkt door Frans Barends, directeur onderzoek van GeoDelft. Barends ziet twee uitdagingen waarvoor we als



↑ Figuur 1 De toekomst van de delta.



↑ **Figuur 2** Ervaringskennis met GeoBrain

ingenieurs gesteld staan. Aan de ene kant moeten we (blijven) proberen om onzekerheden te reduceren, daarbij gebruik makend van nieuwe kennis en nieuwe inzichten. Een voorbeeld daarvan is het gebruik van biotechnologie om op microschaal de eigenschappen van grond naar onze hand te zetten, oftewel 'pore space engineering'. Een tweede is het bundelen van ervaringskennis met theoretische modellen, met kunstmatige intelligentietechnieken, zoals in GeoDelfts GeoBrain.

'De tweede uitdaging is om de communicatie met de samenleving opnieuw vorm te geven', meent Barends. 'De ivoren toren van waaruit ingenieurs ooit hun wetenschappelijk gefundeerde waarheden verkondigden, is allang afgebroken, maar een neveneffect is dat het debat nu dikwijls gevoed wordt met schijnwetenschap, beweringen die niet op degelijk onderzoek berusten, maar toch als 'waar' worden gepresenteerd. Die schijnwetenschap poneert stellingen als 'Het Naardermeer kan wel leeglopen als je een tunnel bouwt voor de A6-A9-verbinding' en wekt de suggestie dat als gevolg van de zoutwinning in Friesland de dijk bij Harlingen kan bezwijken. Technisch-wetenschappelijk is er volstrekt geen aanleiding voor die veronderstellingen. Ook de huidige klimaat-hype, waar die de suggestie wekt dat Nederland binnen enkele decennia grotendeels door de stijgende zee zal zijn verzwolgen, past in dit rijtje.'

Barends constateert dat we hier als ingenieurs geen adequaat antwoord op hebben. 'Vanuit onze wetenschappelijke achtergrond zijn we geneigd om te zeggen dat er altijd een kleine kans is dat zelfs het meest onwaarschijnlijke scenario wordt gerealiseerd, maar dit denken in waarschijnlijkheden wordt direct uit het verband gerukt en misbruikt om het conflict tussen echte techniek en schijnwetenschap uit te

vergroten. Niet alleen wordt het publiek hierdoor ernstig in verwarring gebracht; het schaadt ook het vertrouwen in de techniek. De natuurlijke reactie van ingenieurs en wetenschappers is om het nog maar eens in detail uit te leggen, maar dat blijkt niet te werken. Beter is het om burgers, bestuurders en politici deelgenoot te maken van de onzekerheden waarmee we te maken hebben. Beter leven in veilige onzekerheid dan in onzekere veiligheid. En dat deelgenoot maken kan prima door aan tafel te zitten, mee te denken en mee te laten denken.'

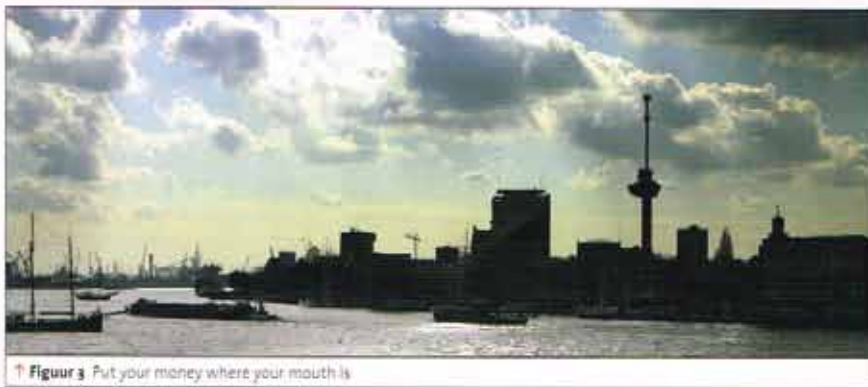
PUT YOUR MONEY WHERE YOUR MOUTH IS

Wim Boonstra, hoofd van de Stafgroep Economisch Onderzoek van de Rabobank Nederland, zette zich met kracht af tegen wat hij de boekhoudermentaliteit van de overheid noemt. 'Als dichtbevolkt land in een laaggelegen delta is het essentieel om te blijven investeren in bescherming tegen overstroming. Zeventig procent van ons nationaal product wordt verdiend beneden de zeespiegel. Als er ook maar enige twijfel ontstaat over onze bereidheid om te investeren in waterbeheer, dan krijg je een vlucht naar hoger gelegen gebieden. Zeker bij buitenlandse investeerders betekent dat meestal: over de grens.'

Boonstra signaleert met zorg dat onze aantrekkingskracht voor buitenlandse bedrijven ook om andere redenen afneemt. Het beleid is eenzijdig gericht op het laag houden van de lonen, maar veel belangrijker is de kwaliteit van de beschikbare arbeidskrachten. 'Onderwijs is cruciaal, maar op dat punt laat de overheid het al jaren afweten. Bejegening van buitenlanders speelt ook een rol; ook wat dat betreft is er de laatste jaren het een en ander veranderd en niet ten goede. Een belangrijke vestigingsfactor is

ook de infrastructuur. Nederland is de toegangspoort tot Europa en dat betekent dat er veel transport is tussen de mainports en het achterland. Daar moet je als land, als overheid een visie op hebben, en daaraan heeft het de laatste jaren nogal ontbroken. Het gedoe rond de Betuwelijn, en ook het afblazen van de A6-A9-verbinding is in hoge mate een gevolg van gebrek aan visie. Met visie had je kunnen laten zien in wat voor context je tot zo'n plan bent gekomen. Als mensen begrijpen waarom je iets wilt, dan zijn ze alleszins in staat tot redelijke oordelen, bereid om mee te denken en samen te werken voor een hoger belang.'

Het ontbreken van visie vloeit voort uit de boekhoudermentaliteit die er heerst bij de overheid, meent Boonstra. Geholpen door het Centraal Planbureau (CPB) kijkt de regering alleen nog maar naar het tekort op de begroting en worden de 'opportunities' vergeten. Er zijn heel wat investeringen mogelijk waarvan het rendement veel hoger is dan de vier procent die je verdient door de staatsschuld terug te brengen. De overheid ziet dat niet, omdat ze de uitgaven voor infrastructuur en onderwijs als kosten beschouwt en niet als investeringen. Een instituut als Deltares kan een belangrijke rol vervullen bij het ontwikkelen, maar ook bij het signaleren en evalueren van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van weg- en waterbouw en -beheer. En het daarop attenderen van beleidsmakers en bestuurders, zodat Nederland voorop kan blijven lopen op dit gebied. Nederland is nu al marktleider; als we slim omgaan met nieuwe uitdagingen dan kunnen we dat ook in de toekomst blijven. Zoals het er nu naar uitziet zal die toekomstige markt een veelvoud zijn van de huidige, omdat in steeds meer gebieden mensen veilig en prettig willen leven in laaggelegen delta's.



↑ **Figuur 3** Put your money where your mouth is